

5 Mezikrajské rozdíly podmínek, průběhu a výsledků základního a středoškolského vzdělávání – vybrané souvislosti

ČŠI vykonává svou činnost na celém území České republiky, což jí umožňuje hodnotit podmínky, průběh a výsledky vzdělávání také z územního hlediska, primárně pak se zaměřením na mezikrajské rozdíly. V roce 2020 vydala ČŠI k tomuto tématu soubor tzv. krajských zpráv, které v textové, mapové, grafické a tabelární podobě přehledně představují postavení jednotlivých krajů v rámci různorodých charakteristik základního a středoškolského vzdělávání. Mezi ty patří také dosažené výsledky žáků v celé řadě realizovaných šetření tak, jak je zachycuje tabulka č. 83.

TABULKA 83 | Výsledky žáků jednotlivých krajů ve vybraných šetřeních⁴³

Kraje rozděleny do tří kategorií; ● – skupina krajů s nejvyššími hodnotami kritéria; ○ – skupina krajů s průměrnými hodnotami kritéria; ● – skupina krajů s nejnižšími hodnotami kritéria

Kraj	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
Hlavní město Praha	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
Středočeský	●	○	○	○	○	○	○	●	○	●
Plzeňský	●	●	●	●	○	●	●	○	○	○
Karlovarský	●	●	●	○	●	●	●	●	●	●
Ústecký	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
Jihočeský	●	○	●	●	○	○	○	○	○	●
Liberecký	○	●	○	●	●	●	●	○	○	○
Královéhradecký	●	●	●	○	○	○	○	●	●	●
Pardubický	●	○	○	●	●	○	●	○	○	○
Vysočina	○	○	●	○	●	●	○	●	●	●
Jihomoravský	○	●	●	●	●	●	●	●	●	●
Olomoucký	○	○	○	○	○	○	●	●	●	○
Moravskoslezský	●	●	○	●	●	●	○	○	●	○
Zlínský	○	●	●	●	●	●	●	●	●	●

Pozn.: I – TIMSS 2015, podíl žáků pod druhou gramotnostní úrovní (inverze pořadí); II – PIRLS 2016, podíl žáků pod druhou gramotnostní úrovní (inverze pořadí); III – PISA 2015, matematická gramotnost, podíl žáků pod druhou gramotnostní úrovní (inverze pořadí); IV – PISA 2018, čtenářská gramotnost, podíl žáků pod druhou gramotnostní úrovní (inverze pořadí); V – výběrové šetření ČŠI 2017, matematika, průměrné skóre; VI – výběrové šetření ČŠI 2017, český jazyk, průměrné skóre; VII – výběrové šetření ČŠI 2017, anglický jazyk, průměrné skóre; VIII – jednotná přijímací zkouška 2018, matematika, průměrné skóre; IX – jednotná přijímací zkouška 2018, český jazyk, průměrné skóre; X – hrubá neúspěšnost u maturitní zkoušky 2018 (inverze pořadí).

Zjištění plynoucí z tabulky č. 83 poukazují na existenci některých krajských pravidelností, jako jsou vyšší dosahovaná úspěšnost žáků hlavního města Prahy a Zlínského kraje v uvedených šetřeních a naopak nižší dosahovaná úspěšnost žáků Ústeckého a Karlovarského kraje. Rovněž v případě některých dalších krajů se objevuje tendence častější vyšší (především Jihomoravský kraj, Královéhradecký kraj a Kraj Vysočina), respektive nižší úspěšnosti žáků (především Moravskoslezský kraj) ve sledovaných šetřeních. U zbývajících krajů jsou dosahované výsledky žáků bez zjevných pravidelností.

Vedle hodnocení mezikrajských rozdílů v dosažených výsledcích žáků základních a středních škol se krajské zprávy zabývaly také srovnávacím posouzením mezikrajských rozdílů pro celou řadu dalších proměnných charakterizujících podmínky a průběh základního a středoškolského vzdělávání, a to s využitím široké škály datových zdrojů. Vedle prací realizovaných pro účely krajských zpráv se ČŠI ve školním roce 2019/2020 věnovala také rozpracování krajské analýzy datových podkladů, které byly ve školních letech 2017/2018, 2018/2019 a 2019/2020 sesbírány během inspekční činnosti. Hlavním záměrem této analýzy je zjednodušit komplexní strukturu datových matic, které ČŠI využívá pro svou inspekční činnost, do nižšího počtu faktorů charakterizujících podmínky a průběh vzdělávání (viz tabulka č. 84 pro jejich přehled) a následně s využitím skórových faktorů poskytovat další náměty pro diskusi územně podmíněných aspektů základního a středoškolského vzdělávání v krajích. V této kapitole uvedená zjištění je v tomto kontextu potřeba vnímat jako zjištění předběžná – s tím, že budou procházet další verifikací a zpřesňováním.

⁴³ Zdroj: Kvalita vzdělávání v jednotlivých krajích – série publikací ČŠI (2020), dostupné z webových stránek ČŠI <https://www.csicr.cz/Dokumenty/Publikace/Kvalita-vzdelavani-v-jednotlivych-krajich-CR>; Mezinárodní šetření PISA 2018 – Národní zpráva (2019), dostupné z webových stránek ČŠI <https://www.csicr.cz/Prave-menu/Mezinarodni-setreni/PISA/Narodni-zpravy/Mezinarodni-setreni-PISA-2018-Narodni-zprava>